

DOKUMENTI I PROJEKTI

TUŽILAŠTVO ZA RATNE ZLOČINE PREUZELO ARHIV BIVŠEG SAVEZNOG KOMITETA ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA O RATNIM ZLOČINIMA 1991.-1999.

Dekontaminacija vredne dokumentacije

Milan Bekan *savetnik u Tužilaštvu za ratne zločine*

Na osnovu odluke Vlade Republike Srbije, Tužilaštvo za ratne zločine preuzelo je 28. aprila 2009. godine arhivsku građu bivšeg Saveznog komiteta za prikupljanje podataka o povredama međunarodnog humanitarnog prava i zločina protiv čovečnosti počinjenih na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. do 1999. godine. Primopredaji arhivske građe u prostorijama Komiteta (SIV III) prisustvovali su članovi Mešovite komisije koju je formiralo Ministarstvo pravde – Sekretar Ministarstva pravde Maja Matija Ristić, savetnik u Ministarstvu pravde Milan Mraković, Sekretar Tužilaštva za ratne zločine Bojan Lapčević i Milan Bekan, savetnik u Tužilaštvu za ratne zločine

Komitet za prikupljanje podataka o zločinima protiv čovečnosti i međunarodnog prava, kao samostalni savezni organ formiran je 1993. godine, na osnovu Zakona o prikupljanju i dostavljanju podataka o izvršenim zločinima protiv čovečnosti i međunarodnog prava (Sl. list SRJ br. 37/93). Komitet je počeo sa radom u januaru 1994. godine da bi njegovo gašenje počelo usvajanjem Ustavne povelje državne zajednice Srbije i Crne Gore, odnosno Uredbe o obrazovanju ministarstava, organizacija i službi Saveta ministara SCG aprila 2003. godine, kada je Komitet prestao sa radom.

Od vremena kada je Komitet prestao sa radom, prikupljena dokumentacija ostala je u prostorijama u Vlakovićevoj 10 u Beogradu, da bi u julu 2004. godine bila premeštena u prostorije „SIV-a III“, u ulici Omladinskih brigada, gde se i sada nalazi, smeštena u dve kancelarije. Do ustupanja dokumentacije Tužilaštvu za ratne zločine, sa njom je raspolagalo Ministarstvo pravde Republike Srbije.

Težište rada Komiteta bilo je na prikupljanju dokaza o izvršenim ratnim zločinima, preko pronalaženja svedoka zločina i obezbeđivanja njihovog saslušavanja, u skladu sa zakonskom procedurom. Pored izjava svedoka, prikupljena je i druga dokumentacija koja može da se koristi kao dokaz u krivičnom postupku (sudsko-medicinska, foto i video dokumentacija, naredbe, zapisnici, personalna dokumenta i drugo).

U svom desetogodišnjem radu, Komitet je uspeo da prikupi brojnu dokumentaciju o ratnim zločinima nad srpskim stanovništvom, odnosno protiv pripadnika JNA u Hrvatskoj, BiH, na Kosovu i Metohiji i o posledicama NATO bombardovanja. Dokumentaciju Komiteta čine autentična svedočenja žrtava raznih oblika zločinstva protiv čovečnosti i međunarodnog prava, ili samo svedoka tih zločina, dokumentacija o

ekshumacijama iz masovnih grobnica i izvršenih obdukcija posmrtnih ostataka, foto i video dokumentacija.

U Izveštaju o radu Komiteta za prikupljanje podataka o izvršenim zločinima protiv čovečnosti i međunarodnog prava, sačinjenom oktobra 2000. godine, sumiran je ukupan rad ovog organa od njegovog formiranja. U tom izveštaju je, pored ostalog, konstatovano: „Komitet je u svom dosadašnjem radu evidentirao ukupno 7.164 dokumenta koji predstavljaju valjan dokaz o izvršenim zločinima protiv čovečnosti i međunarodnog prava. Ukupan broj dokumenata Komiteta je višestruko veći od tog broja, budući da većina predmeta sadrži i po više desetina podbrojeva, tako da je Komitet obradio više od 25.000 dokumenata iz kojih je ekstrahovan veliki broj podataka koji su ušli u proces sređivanja, klasifikacije, obrade, a kasnije prezentacije kroz izveštaje i publikacije“.

Prikupljena dokumentacija je izuzetno značajna, ali se njen svaki deo mora kritički ceniti i valorizovati na osnovu odgovarajućih podataka iz drugih izvora. Pre svega, mora da se ima na umu činjenica da je ukupan rad Komiteta isključivo bio usmeren na prikupljanje podataka o izvršenim zločinima prema Srbima. U saradnji sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju, Komitet se kretao između krajnosti koje je diktirala tadašnja državna politika, od ignorisanja Tribunala kao nelegalnog suda, do pokušaja saradnje sa Tribunalom, koji nisu dali odgovarajuće rezultate.

Pored svega, zbog činjenice da se, od formiranja Komiteta pa do kraja 1999. godine, težište aktivnosti pomeralo od jednog do drugog ratnog žarišta, prethodno prikupljena dokumentacija nije se blagovremeno sređivala i obrađivala. To se radilo „u hodu“, u izradi deset izveštaja Komiteta i posebnih separata tih izveštaja, pripremu dokumentacije koja je prosleđivana Tribunalu u Hagu, kao i u angažovanju na pripremi materijala za protivtužbu protiv Bosne i Hercegovine i Hrvatske, kao i za neke druge potrebe.

Za naizgled protivrečan zaljučak da je dokumentacija u arhivi Komiteta izuzetno vredna, ali da prema njoj treba da se ima kritički odnos, najbolje mogu da posluže neki konkretni primeri:

Verovatno najbolji primer je dokumentacija o „slučaju Račak“, koja sadrži sve najrelevantnije dokaze za činjenicu da je u pitanju bila dobro organizovana policijska akcija protiv naoružanih pripadnika Oslobodilačke vojske Kosova. Dokaze iz dokumentacije o „slučaju Račak“ u svojim su knjigama koristili i patolog dr Vujadin Otašević i sudija Ilija Simić. Istovremeno, u dokumentaciji dosijea Račak nalaze se i neke izjave Albanaca koje je uzeo policijski inspektor Jašović, iz čijeg sadržaja, posebno u delu u kojem govore o OVK i pripadnicima tog pokreta, je vidljivo da su ih ti ljudi davali u strahu.

U dokumentaciji Komiteta sa područja grada Sarajeva ima preko 800 raznih svedočenja o zločinima počinjenim protiv srpskog stanovništva u tom gradu i pripadnika JNA, od izjava zatvorenika u bivšoj kasarni JNA „Viktor Bubanj“, raznih logora koji su bili pod ingerencijom vojske zloglasnog Jusufa „Juke“ Prazine, logora u silosu u Tarčinu i drugih izjava ljudi koji su preživeli napad na kolonu JNA u Dobrovoljačkoj ulici, svedoka zločina na lokalitetu „Kazani“ i drugih autentičnih svedočenja o zločinima. Pored ogromne većine istinskih svedočanstava o zločinima u Sarajevu u kojem ljudi govore o tome šta su uistinu doživljavali, kako su se, pored pripadnika policije i zelenih beretki, koji su ih zlostavljali, bojali i granatiranja sa okolnih brda i kako su bili žigosani od medija sa Pala kao „Alijini Srbi“ nalaze se i pojedinačne izjave o nečemu što se stvarno nije događalo, na primer o bacanju srpske dece zverima u zoološkom vrtu i slične.

U dokumentaciji Komiteta nalazile su se izjave nekih od najznačajnijih svedoka u slučaju zločina u zatvorskom objektu Marino Selo u blizini Pakraca, u kojem je Županijski sud doneo prvostepenu presudu 13. marta 2009. Izjave svedoka tih zločina, oca i sina Mije i Jove Krajinovića i Milke Bunčić, dostavljene su Županijskom državnom odvjetništvu u Požegi i oni su putem video-linka svedočili iz prostorija Okružnog suda u Beogradu. Pored navedenih izjava, u dokumentaciji o ovim zločinima nalazi se i izjava Nenada Bojića, koja je dobrim delom autentično svedočenje o tome šta se ovom svedoku kao zarobljeniku dešavalo u tim zatvorima, ali i iskaz osvetoljubivog čoveka koji je i sam osumnjičen da je počinio zločine protiv čovečnosti.

U svakom pojedinačnom slučaju, odnosno dokumentaciji koja se odnosi na neki konkretan događaj ili područje, moglo bi da se utvrdi slično kao u tri napred navedena primera. U pitanju je dokumentacija o stvarno počinjenim zločinima, zasnovana na onome što se stvarno dešavalo, ali u nekim slučajevima sa „dodacima“ i nečeg što se stvarno nije desilo. Pored toga, ovi dokumenti, kao dokazi o zločinima protiv srpskog stanovništva opterećeni su i neizbežnim bremenom vremena u kome su nastali: kvalifikacijama o „ustašama“, „balijama“, zaključcima o uzrocima rata koji se uklapaju u teoriju zavere protiv Srba i sličnim ideološkim balastima. Jednako, ili slično kao što je dokumentacija iz Hrvatske opterećena bremenom ideološkog gledanja na „domovinski rat“, ili dokumentacija iz bošnjačkog dela BiH odbranom „suverenosti Bosne“.

I navedene činjenice o ideološkoj, prvenstveno nacionalističkoj kontaminaciji dokumentacije o ratnim

zločinima, od koje nije ni najmanje imuna i dokumentacija koja je ostala kao nasleđe Komiteta za prikupljanje podataka o zločinima protiv čovečnosti i međunarodnog prava, svojevrsni su indikator uzroka i posledica ratnih sukoba na prostorima bivše Jugoslavije.